

Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formunu Türkçe'ye Uyarlama Çalışması

Işıl Çoklar*, Gülgün Meşe**

The Adaptation Study of Illinois Rape Myth Acceptance Scale-Short Form to Turkish

Özet

Tecavüz mitleri “tecavüz, tecavüz kurbanları ve tecavüz failleri hakkındaki önyargılı, kalıpyargı haline gelmiş ve yanlış inançlar” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu mitlerin, erkeğin kadına yönelik cinsel saldırganlığını inkar etme ya da meşrulaştırmaya hizmet ettikleri ve daha geniş bir inanç sistemiyle ilişkili oldukları vurgulanmıştır. Bu çalışmanın amacı, tecavüz mitlerini kabul düzeyini ölçmek üzere geliştirilmiş olan Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği'nin 20 maddelik kısa formunun Türkçe'ye uyarlanıp, psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini İzmir'de ikamet etmekte olan ve tesadüfi yolla seçilmiş 18-65 yaş arasındaki 323 yetişkin oluşturmaktadır. Ölçeğin psikometrik özellikleri iç tutarlık katsayısının hesaplanması, açımlayıcı faktör analizi ve benzer ölçekler geçerliği yöntemleriyle incelenmiştir. Cronbach Alfa içtutarlık katsayısı .90 olan İTMKÖ'nin (Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği) kısa formunun orjinal formunda olduğu gibi tek faktörlü bir yapı olarak değerlendirilebileceği bulunmuştur. Benzer ölçekler geçerliği sınıdığında, İTMKÖ ile TMİTÖ (Tecavüz Mağdurlarına İlişkin Tutumlar Ölçeği) arasında .69 düzeyinde anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Bulgular İTMKÖ'nin Türkiye örnekleminde tecavüz mitlerini kabul düzeyini değerlendirmek için yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Tecavüz, tecavüz mitleri, cinsel şiddet, Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği, geçerlik, güvenilirlik

Abstract

Rape myths are defined as “prejudicial, stereotyped or false beliefs about rape, rape victims and rapists”. It is emphasized that these myths serve to deny and justify male sexual aggression against women and they are a part of more general belief systems. The aim of the study was to investigate psychometric properties of the short form of Illinois Rape Myth Acceptance Scale (IRMA) which is a tool composed of 20 items and aimed to measure rape myth acceptance level as a general tendency. 323 randomly selected participants between the ages 18-65 who live in Izmir completed Illinois Rape Myth Acceptance Scale. In order to investigate the psychometric properties of the scale exploratory factor analysis was conducted and also the concurrent validity and reliability were tested. Results supported the assertion that short version of the scale allows a brief assesment for the general factor of rape myth acceptance as the original short form of the scale. The Cronbach's alpha for the IRMA was .90. The correlation between IRMA and ATRVS (Attitudes Towards Rape Victims Scale) was .69 as an evidence for concurrent validity. The findings demonstrated that the psychometric properties of the Turkish version of IRMA-short form showed a satisfactory level of reliability and validity in Turkish sample.

Keywords: Rape, rape myths, sexual violence, Illinois Rape Myth Acceptance Scale, reliability, validity

* Öğr.Gör. İzmir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Üçkuyular/İZMİR isil.coklar@izmir.edu.tr

** Yrd.Doç.Dr.Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Bomova/İZMİR gulgun.mese@mail.ege.edu.tr

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca süregelen bir şiddet biçimi olan ve fail, mağdur ve olayın gerçekleşme biçimine göre pek çok farklı türü bulunan cinsel şiddet, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne karşı işlenen en önemli suçlardan biridir. Cinsel şiddet eylemleri oldukça geniş bir kapsamda ve farklı koşullar altında ortaya çıkmakta ve gerçekleştiği bağlama, gerçekleşme biçimine ve fail ile mağdur arasındaki ilişkinin niteliğine göre farklılık göstermektedir. Yarattığı fiziksel ve psikolojik hasar açısından değerlendirildiğinde ise, tecavüz bu eylemlerin en ağır olarak değerlendirilebilir.

Rada'ya (1978) göre, tecavüz yalnızca dizginlenmemiş bir cinsel davranış olarak değerlendirilemez. Tecavüz, cinsel ve saldırgan bileşenlerden meydana gelmekte ve cinsel bir eyleme dönüşmektedir. Mağdurların genellikle kadın, failerin de erkek olduğu tecavüz olgusu, literatürde kadına yönelik şiddet türlerinden biri olarak ele alınmakta ve bu bağlamda tanımlanmaktadır. Fiziksel ve ruhsal sağlık üzerinde önemli etkileri olan kadına yönelik şiddet dünya çapında yaygın bir sorun olarak varlığını korumaktadır. 70'li yıllarda başlayan feminist hareket kadına yönelik şiddetin yaygınlığını ortaya çıkarmış, kadına yönelik şiddet konusundaki farkındalığı arttırarak, şiddet mağduru kadınlara ilişkin hizmetlerin geliştirilmesinde ve yasal reformların düzenlenmesinde etkili olmuştur (Kilpatrick, 2004).

Kadına yönelik en ağır şiddet biçimi olan “cinsel şiddet” ve cinsel şiddetin özel bir türü olarak “tecavüz” 70'li yıllardaki feminist hareketin ardından pek çok bilim dalı için olduğu gibi sosyal psikoloji için de önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Cinsiyet temelli şiddetin yaygınlığı ve karmaşıklığı, yalnızca farklı şiddet türlerinin etkileşimi göz önünde bulundurulduğunda anlaşılabilir. Ataerkil şiddet, hiyerarşik güç ilişkileri ve kadın üzerinde baskınlık kurmak için gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin meşrulaştırılmasının temelinde yatmaktadır (Bennett ve Manderson, 2003).

Feminist kuramcılar, tecavüzün erkek üstünlüğü ve kadın istismarına ilişkin köklü geleneklerin bir sonucu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Tecavüzün, esas olarak farklılaşmış ve eşit olmayan cinsiyet rolleri ve sosyal stratejilerin bir sonucu olduğu üzerinde durmuşlardır (Rose, 1977). Russel (1982) eşitsizlikle ilgili tutumlar, normlar, değerler ve geleneklerin “tecavüzü destekleyen” bir dünya görüşü oluşturduğunu öne sürmüştür.

Tecavüz olgusuna ve tecavüz mağdurlarına ilişkin yanlış inanışlar ise “tecavüz mitleri” başlığı altında pek çok farklı kategoride tanımlanmış, disiplinler arası çalışmalar, bu inanışların kabul edilmesinde etkili olan tutum ve inanç sistemlerini saptamaya çalışmışlardır. Tecavüz mitleri kavramı ilk olarak 1970'lerde erkeklerin kadınlara yönelik cinsel saldırganlığını destekleyen ve sürdüren kültürel inançların karmaşık bir setini tanımlayan sosyologlar ve

feminist araştırmacılar (Schwendinger ve Schwendinger, 1974; Brownmiller, 1975) tarafından ortaya atılmıştır. Schwendinger ve Schwendinger (1974) çalışmalarında, kurbanın rızası olmadan tecavüzün imkansız olduğunu ve tecavüzün erkek arzularının kontrolsüzlüğünden kaynaklandığını ileri süren ortak bazı mitlerin toplumdaki varlığından söz etmişlerdir. Söz konusu mitlerin ülkemizde de yaygın biçimde kabul gördüğü farklı araştırmalar tarafından ortaya konmuştur (Akvardar ve Yüksel, 1993; Gölge, 1997; Sakallı-Uğurlu, Yalçın ve Glick, 2007).

Araştırmacılar, içeriği farklı olan pek çok örnek sunsalar da, hepsi tecavüzü çevreleyen kültürel mitolojinin erkeğin cinsel saldırganlığını sürdürmeye hizmet ettiğini ileri sürmüşlerdir. Bunun aynı anda hem kurbanın suçlanması hem de tecavüzcünün aklanması ve saldırganlığın hafife alınması ya da meşrulaştırılması yoluyla sağlandığı düşünülmektedir (Payne, Lonsway ve Fitzgerald, 1999).

Tecavüz mitlerinin ve söz konusu mitlerin kabullerinin altında yatan psiko-sosyal süreçlerin anlaşılması, kadına yönelik cinsel şiddete ilişkin farkındalığı geliştirmeyi hedefleyen çalışmalara ışık tutacağı için büyük önem taşımaktadır. Tecavüz mitlerinin kabul düzeyini ölçmeyi hedefleyen Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği (Payne ve ark., 1999) kapsamlı çalışmalar sonucu oluşturulmuş 45 maddelik bir ölçektir. Tecavüz mitleri alan yazınının, tecavüze ilişkin 24 farklı ölçeğin ve bu ölçeklerle yürütülmüş çalışmaların taranmasının ve alanda çalışan uzmanlara danışılmasının ardından 120 maddenin bulunduğu bir madde havuzu oluşturan araştırmacılar, bu maddelerin 19 farklı tecavüz miti kategorisine ait oldukları saptamışlardır. Payne ve arkadaşları (1999) tarafından geliştirilen 45 maddelik Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği, 7 alt ölçekten oluşan 7'li Likert tipi bir ölçektir. "Kadın arandı/kışkırttı", "Bunu kadın istedi", "Erkek bunu yapmayı istemezdi", "Tecavüz sıradan bir olaydır", "Kadın yalan söylüyordur", "Tecavüz sapkın bir olaydır", "Bu gerçek bir tecavüz değildir" alt ölçeklerinin yanı sıra tecavüzle ilgili olmakla birlikte tecavüz mitleriyle ilişkili olmayan 7 madde daha kullanılmıştır. Bu dolgu maddeleri, ölçeğin tecavüzle ilgili düşünceleri sınavan bir ölçek olduğu fikrini pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısının (Cronbach Alpha) .95 olduğu, madde toplam puan korelasyonlarının .16 ile .76 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçek toplam puanının alt ölçeklerle arasındaki korelasyonların .75 ile .91 arasında değiştiği görülmüştür (tüm p'ler <.01). Yürütülen çalışmaların ardından 7 alt ölçekten oluşan ve 7'li likert tipi bir ölçek olan, 45 maddelik Illinois Tecavüz Mitleri Kabul Ölçeği son halini almıştır (Payne ve ark., 1999). Ölçeğin kısa formu ise 20 maddeden oluşmakta olup, araştırmacıların gerçekleştirdikleri doğrulayıcı faktör analizi ile geçerlik ve güvenirliği sınanmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi ile ölçeğin tek boyutlu yapısının uyum indeksleri incelenmiş ve ki-kare değerinin ($\chi^2=189$, $N=302$)=1112, $p<.001$) ve uyum indeks değerleri-

nin (RMSEA=.09, GFI= .70, AGFI=.63), zayıf uyum düzeyinde olduğu, buna karşın hiyerarşik modelin veri-uyum indeksinin iyi olduğu saptanmıştır ($\chi^2=189$, N=302)= 380, GFI=.91, AGFI=.87, $p<.001$) bulunmuştur. Ölçeğin kısa formunun 45 maddelik formu ile arasında .97 düzeyinde korelasyon olduğu, kısa formun Cronbach Alpha değerinin .87 olduğu ve madde toplam puan korelasyonlarının .34 ve .65 arasında değiştiği bulunmuştur. Araştırmacılar genel bir eğilim olarak tecavüz mitlerini kabul düzeyini ölçmek için kısa formun kullanışlı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Bu çalışmada İTMKÖ'nin Türkçe formunun İngilizce özgün ölçek ile benzer bir geçerlik ve güvenirlik ve faktör yapısına sahip olduğu varsayımı sınanmıştır. Yapı geçerliğini test etmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi uygulanarak ölçeğin faktör yapısının sınanması, TMİTÖ toplam puanı ile ölçekten elde edilen toplam puan arasındaki korelasyon incelenerek yakınsak geçerliğin sınanması, ölçeğin içtutarlılık katsayısının ve madde toplam puan korelasyonlarının incelenerek de güvenirlik konusunda saptamada bulunulması hedeflenmiştir. Araştırmanın amacı, alanda gerçekleştirilecek görgül çalışmalarda kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçeğin Türkçe'ye kazandırılmasıdır. Ölçeğin kısa formunun kısa sürede uygulanabilmesi, ifadelerin basit ve anlaşılır olmasının uygulama kolaylığı sağlayabileceği, bu nedenle farklı yaş ve eğitim düzeyinden katılımcılarla çalışmalar yürütülmesine olanak sağlayabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Çalışmaya İzmir'de ikamet etmekte olan 323 yetişkin katılmıştır.Örneklemin yaş aralığı 18-65 arasında değişmekte olup, örneklemin 173'ü (%53.56) kadın, 150'si (%46.44) erkek katılımcılardan oluşmaktadır.Araştırmaya katılan kadın katılımcıların yaş ortalaması 35,3 erkek katılımcıların yaş ortalaması 36,9 'dur. Katılımcıların 37'si (%11.45) ilköğretim mezunu, 102'si (%31.57) lise mezunu olup, 184'ü (%56.96) lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi almıştır. Örneklem Ege Üniversitesi'nde farklı bölümlerde öğrenim görmekte olan 18 yaş ve üzerindeki öğrenciler ve onların ölçeği doldurmayı kabul eden 18 yaşın üzerindeki aile üyelerinden oluşmaktadır. Katılımcıların 18 yaş ve üzerinde oldukları çalışmada başka bir dışlama kriteri kullanılmamış, böylelikle yaş, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey bakımından çeşitlilik sağlanarak elde edilecek bulgunun genellenebilirliğinin artırılması hedeflenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcılara ilişkin demografik bilgileri (yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, aylık gelir) almaya yönelik bir form hazırlanmıştır.

Tecavüz Mağdurlarına İlişkin Tutumlar Ölçeği: Ward (1988) tarafından geliştirilmiş olan Tecavüz Mağdurlarına İlişkin Tutumlar (Attitudes Toward Rape Victims Scale- ATRVS) 25 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Kültürler arası bir çalışmada ondört farklı ülkede uygulanmış olan Tecavüz Mağdurlarına İlişkin Tutumlar ölçeği ülkemizde de Taştaban ve Yüksel (1988) tarafından uygulanmıştır. Araştırma sonucunda tüm ülkelerden elde edilen puanlar en yüksekte en düşüğe doğru sıralandığında, tecavüz mağdurlarına ilişkin olumsuz tutumları ölçen Tecavüz Mağdurlarına İlişkin Tutumlar Ölçeği puan ortalamalarında ülkemizin beşinci sırada olduğu görülmüştür (Ward, 1992)

İşlem

Uygulama İzmir'de ikamet etmekte olan, Ege Üniversitesi'nin farklı bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler ve onların çalışmaya katılmaya gönüllü olan aile üyeleri ile yürütülmüş olup, anket formu ile birlikte sunulan yönerge ve gönüllü onam formunda çalışmanın kadınlara yönelik tutumları ve cinsel şiddete ilişkin tutumları ölçmeyi hedeflediği ve bilgilerin gizli kalacağı anlaşılmış olup, anketler kapalı zarf içinde teslim alınmıştır.

BULGULAR

Güvenirlilik

Ölçeğin güvenirliliği içtutarlılık yönetimiyle incelenmiş olup, İTMKÖ'nin 20 maddelik kısa formunun Cronbach Alpha değerinin .89 olduğu bulunmuştur. Madde toplam puan korelasyonları incelenmiş ve .30'un altında korelasyon değerine sahip 3 madde ölçekten çıkarılmıştır. Söz konusu maddeler, katılımcılarda tecavüz konusuyla ilgili genel tutumlarını ölçen bir ölçeğe yanıt verdikleri hissini yaratarak yanıt dizisini kontrol etmek amacıyla oluşturulmuş dolgu maddeleri olup, tecavüz mitlerinden bağımsızdırlar. Bu nedenle de maddelerin ölçekten çıkarılması yapı geçerliliği bakımından sorun oluşturmayacaktır. Ölçeğin 17 maddelik kısa formu ile gerçekleştirilen analiz sonucunda içtutarlılık katsayısının (Cronbach Alpha) .91 olduğu, iki yarım güvenirlilik analizine göre Guttman Split-half katsayısı .89 olduğu bulunmuştur. Madde toplam puan korelasyonlarının .38 ile .74 arasında değiştiği görülmüştür. Madde toplam korelasyonunun yorumlanmasında değeri .30 ve üzerinde olan maddelerin ölçülecek özelliği ayırt etme açısından yeterli kabul edildiği göz önüne alınırsa (Büyüköztürk, 2012) ölçeğin alt boyutlarına ilişkin madde toplam korelasyonlarının tutarlılığının yeterli olduğu görülmektedir. Ölçek maddelerinin madde analizi sonuçları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Illinois Tecavüz Mitleri Kabul Ölçeği Kısa Formu İçin Madde Analizi Sonuçları

Madde çıkarıldığında				
Duygusal yoksunluk	Ölçek ortalaması	Ölçek varyansı	Ölçek alfası	Madde-toplam korelasyonu
İTMKÖ1	5.67	32.19	.90	.59
İTMKÖ2	5.76	33.17	.90	.55
İTMKÖ3	49.58	34.04	.90	.41
İTMKÖ4	52.10	34.21	.91	.45
İTMKÖ5	5.25	32.68	.90	.55
İTMKÖ6	51.36	33.56	.90	.52
İTMKÖ7	51.60	33.61	.90	.57
İTMKÖ8	51.92	33.27	.90	.61
İTMKÖ9	52.34	34.48	.90	.50
İTMKÖ10	51.42	33.38	.90	.56
İTMKÖ11	51.66	32.86	.90	.66
İTMKÖ12	51.55	32.23	.90	.74
İTMKÖ13	51.03	31.62	.90	.74
İTMKÖ14	51.53	32.88	.90	.65
İTMKÖ15	5.80	32.49	.90	.66
İTMKÖ16	51.40	32.16	.90	.68
İTMKÖ17	5.24	33.92	.91	.38

N=323, Cronbach α =.91**Geçerlik****Yapı geçerliği**

Açımlayıcı faktör analizi (AFA): İTMKÖ kısa formu 45 maddelik uzun formunda olduğu gibi alt boyutları ölçmek yerine tecavüz mitlerini kabul eğilimine ilişkin bir yapıyı ölçmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle ölçeğin tek faktörlü yapıya uygun olup olmadığına AFA ile bakılmış, faktör yüklerinin .30 ve üzerinde olması yeterli görülmüştür. Örneklemin faktör analizine uygunluğunu ortaya koymak için örneklem uygunluğu (sampling adequacy) ve Barlett Sphericity testleri yapılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem

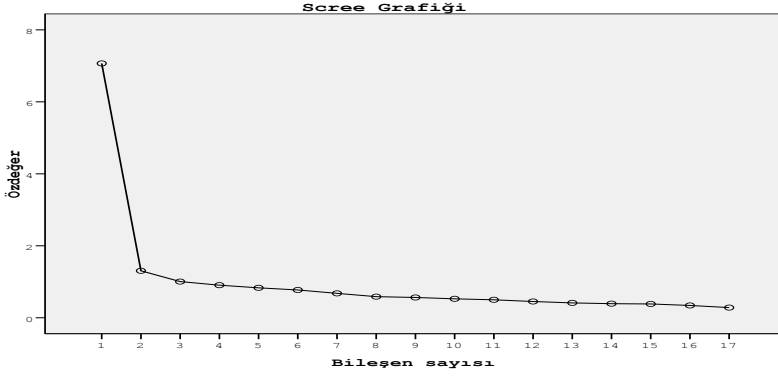
uygunluk katsayısı .94 ve Barlett Sphericity Testi χ^2 değeri 2137.79 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Yapı geçerliğini belirlemek amacıyla ölçeğe Varimax rotasyon ile temel bileşenler analizi uygulanmış ve ölçeğin üç faktörlü bir yapı gösterdiği görülmüştür. Tablo 2 incelendiğinde özdeğerleri 1.00'in üzerinde üç bileşenin olduğu görülmekte, ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ölçek faktörlerinin özdeğerleri ve açıkladıkları varyans yüzdeleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formu Maddelerinin Özdeğerleri ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri

	<i>Özdeğer</i>	Açıklanan Varyans %
Faktör 1	7.07	41.57
Faktör 2	1.30	7.67
Faktör 3	1.00	5.91

Sonuçlar incelendiğinde ölçeğin üç faktörlü bir yapı gösterdiği görülmüş olsa da, birinci bileşene ait özdeğerin ikinci ve üçüncü bileşene ait özdeğerlerden en az üç kat yüksek olması ve ikinci ve üçüncü arasında çok fazla bir fark olmaması ölçeğin tek boyutlu olduğunu göstermektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Tablodan da anlaşılacağı üzere birinci bileşene ait özdeğer 7.07 iken, özdeğerin bileşende 1.30'a, üçüncüde ise 1.00'e düştüğü görülmektedir. Birinci bileşene ait özdeğer ile ikinci bileşene ait özdeğer arasında üç katı geçen bir fark vardır, bu ölçeğin tek faktörlü bir yapı olarak değerlendirilebileceğine yönelik bir kanıt (Çokluk ve ark., 2012) olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca birinci faktöre bakıldığında bu faktörün tek başına toplam değişkenliğin % 41.57'sini açıkladığı görülmektedir. Çizgi grafiği (scree plot) incelendiğinde de, ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Büyüköztürk'e göre (2002) çizgi grafiğinde yüksek ivmeli, hızlı düşüşler önemli faktör sayısını verir. Yatay çizgiler ise varyansı açıklama katkısını birbirine yakın olduğunu gösterir. Dolayısıyla ilk faktörden sonraki diğer faktör varyanslarının yaptığı katkının düşük değerlerde gözlenmesi nedeniyle bu faktörler kapsam dışı bırakılabilir. Tüm bu veriler ışığında ölçeğin tek faktörlü bir yapı olarak değerlendirilebileceği kanısı oluşmuştur.

Grafik 1: Özdeğerleri gösteren Scree Grafiği

Özdeğerler arasındaki farklılık ve tek faktörün açıkladığı varyansın yanı sıra literatür bulgusu da göz önüne alınarak (Payne ve ark., 1999) açımlayıcı faktör analizi tek faktör ile yürütülmüş, ölçeğin tek faktörle varyansın %42'sini açıkladığı, maddelerin faktör yüklerinin de .42 ile .79 arasında değiştiği saptanmıştır. İTMKÖ kısa formu maddelerinin tek faktörle yürütülen açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde ettikleri faktör yükleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. İTMKÖ Kısa Formu Maddeleri ve Faktör Yükleri

Ölçek Maddesi	Faktör yükü
1. Eğer bir kadın alkollüken tecavüze uğradıysa, işlerin kontrolden çıkmasında az da olsa sorumludur.	.64
2. Kadınların çoğu bunu kabul etmeseler de; kadınlar genellikle cinsel ilişkide fiziksel olarak zorlanmayı tahrik edici bulurlar.	.60
3. Eğer bir kadın bir erkekle cinsel açıdan birlikte olma konusunda istekliyse, erkeğin biraz ileri gitmesi ve seks yapması büyük bir mesele değildir.	.45
4. Pek çok kadın gizliden gizliye tecavüze uğramayı ister.	.51
5. Eğer bir kadın fiziksel olarak karşı koymamışsa, bunun gerçekten	.60
6. Orta sınıftan/orta halli, hoş erkekler hemen hemen hiç tecavüz etmezler.	.58
7. Tecavüz suçlamaları, çoğunlukla erkekleri geri getirmenin bir yolu olarak kullanılır.	.63
8. Tecavüze uğrayanlar genellikle sadece davetkar giyinen kadınlardır.	.68
9. Eğer tecavüzcünün bir silahı yoksa, bunu gerçekten “tecavüz” olarak tanımlayamazsınız.	.56
10. Kadınların kendi yaşadıkları çevrede tecavüze uğramaları pek olası değildir	.63
11. Kadınlar tecavüzün kendilerini ne kadar etkilediğini abartma eğilimindedirler.	.73
12. Pek çok kadın erkeği tecavüze yönlendirir ve sonra tecavüzden ötürü ağlaşır.	.79
13. Erkekleri kışkırtan bir kadın, olabilecekleri hak eder.	.79
14. Kadınlar tecavüze uğradıklarında, bu genellikle “hayır” demelerindeki belirsizlikten kaynaklanır.	.72
15. Erkekler kadını sekse zorlama niyetinde değildirler, ama bazen cinsel olarak çok fazla tahrik olmuşlardır.	.71
16. Açık saçık kıyafetler giyen kadınlar, bir erkek onları cinsel ilişkiye zorladığında şaşırılmamalıdır.	.75
17. Tecavüz, bir erkeğin seks isteği kontrolden çıktığında meydana gelir.	.42
<i>Açıklanan varyans (%)</i>	<i>41.57</i>
<i>Öz değer</i>	<i>7.07</i>

Yakınsak geçerliği sınamak için kullanılmış olan TMİTÖ ile İTMKÖ kısa formu arasında .69 ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuş olup, bu bulgu iki ölçeğin benzer yapıları ölçtüğüne ilişkin bir kanıt olarak değerlendirilmiştir.

Tartışma

Bu çalışmada Payne ve arkadaşları (1999) tarafından geliştirilen Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formu'nun (Illinois Rape Myth Acceptance Scale-Short Form) Türkçe'ye uyarlanması hedeflenmiş ve ölçeğin psikometrik özellikleri değerlendirilmiştir. Gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda faktör yükleri .30'un altında olan 3 madde ("Tecavüzcülerin çoğu polis tarafından yakalanmaz", "Tüm kadınlar "kendini savunma" kurslarına gitmelidirler", Tecavüze uğradığını belirten bir kadının ifadesini kadın bir polisin alması tercih edilebilir") ölçekten çıkarılmıştır. Söz konusu maddeler araştırmacılar tarafından dolgu maddesi (filler item) olarak hazırlanmış maddeler olup, tecavüz mitlerini kabul düzeyini ölçmek değil, tecavüzle ilgili genel bir tutum ölçeği olduğu hissini yaratarak verilen yanıt setini kontrol etmek üzere geliştirilmiştir. Bu nedenle, ölçekten çıkarılmalarının kapsam geçerliği açısından sorun yaratmayacağı sonucuna varılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da model-veri uyumunun iyi düzeyde olduğunu göstermiş, söz konusu bulgular ölçek maddelerinin tecavüz mitlerini kabul örtük değişkenini ölçebilecek geçerliğe sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Yapı geçerliğinin (yakınsak geçerlik açısından) sınanması için ise ölçeğin Ward (1988) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Yüksel ve Taştaban (1988) tarafından yapılmış olan Tecavüz Kurbanlarına İlişkin Tutumlar Ölçeği ile arasındaki ilişki incelenmiş, iki ölçekten elde edilen toplam puanlar arasında .69 düzeyinde anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır ($p < .01$).

Ölçeğin içtutarlılık katsayısının .90, iki yarım güvenirlik analizine göre Guttman Split-half katsayısının .89 olduğu bulunmuştur. Tüm bu bulgulardan hareketle İTMKÖ'nin 17 maddelik kısa formunun ülkemizde tecavüz mitlerini kabul düzeyini ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu değerlendirilmiştir.

Tecavüz olgusu ve tecavüz mağduruna ilişkin yanlış inanışların ortadan kalkması için, toplumu bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar yapılması, bu amaçla da söz konusu yanlış inanışların altında yatan mekanizmaların anlaşılması bir gerekliliktir. Özellikle kolluk kuvvetleri, yargı personeli ve sağlık personelinin farkındalığını arttırmaya yönelik düzenlenecek çalışmalar, mağdurun bu süreçte ikinci defa travmaya uğramasını engellemek açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, tecavüz mitleri ve cinsiyetçi önyargılara ilişkin toplumsal farkındalığın artması, yasal reformlar açısından da yarar sağlayacaktır, böylelikle mağdur olduğu halde yaşadıklarını gizli tutan kadınların yargı yoluna başvurmaları daha olanaklı hale gelecektir.

Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formu'nun psikometrik özellikleri incelenmiş ve ülkemizde konuya ilişkin çalışmalarda kullanılabilecek pratik bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. Geçerlik ve güvenirlik çalışması

yapılmış olan bu ölçeğin tecavüze ilişkin inanışların farklı psikolojik yapılarla ilişkisini inceleyecek ve çeşitli meslek ve eğitim grupları arasındaki farklılıkları ortaya koyacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Gerçekleştirilecek alan çalışmalarından elde edilecek bulguların gerek mağdurla çalışmakta olan meslek mensupları düzeyinde gerekse toplumsal düzeyde tecavüze ve tecavüz mağduru kadına yönelik farkındalığı arttırmaya yönelik çalışmalara katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Kaynakça

Akvardar, Y., & Yüksel, S. (1993). Cinsel tecavüze uğrayan kişilere karşı alınan tavır. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 30, 347-351.

Bennett, L.,R.,& Manderson, L. (2003). Introduction: Gender Inequality and Technologies of Violence. *Violence Against Women in Asian Societies: Gender Inequality and Technologies*. London : Routledge Curzon

Brownmiller (1975) *Against Our Will*. New York : Simon and Schuster, Inc.

Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara:Pegem Akademi.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G.,& Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara:Pegem Akademi.

Gölge, Z.,B. (1997). *Irza geçme kavramına karşı ilgili meslek gruplarının yaklaşımları ve düşünceleri*. Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Kilpatrick, D., G.(2004) What is violence against women? Defining and measuring the problem. *Journal of Interpersonal Violence*, 19, 1209-1234.

Payne, D., L., Lonsway, K., A. & Fitzgerald, L., F. (1999). Rape myth acceptance : exploration of its structure and its measurement using the illinois rape myth acceptance scale. *Journal of Research in Personality*, 33, 27-68.

Rada, T.,R.(1978) *Clinical Aspects of The Rapists*, New York: Grune & Stratton Inc.

Rose,V.,M.N (1977).Rape as a social problem: a byproduct of the feminist movement. *Social Problems*, 25, 75-89.

Russell, Diana E. H. (1982) *Rape in Marriage*. New York: Macmillan.

Sakallı-Uğurlu, N., Yalçın, Z.S. & Glick, P. (2007). Ambivalent Sexism, Belief in a Just World, and Empathy as Predictors of Turkish Students' Attitudes Toward Rape Victims. *Sex Roles*, 57, 889-895.

Schwendinger, J. R., & Schwendinger, H. (1974). Rape myths : In legal, theoretical, and everyday practice. *Crime and Social Justice : A Journal of Radical Criminology*, 1, 18-26.

Ward, C., Newlon, B., Krahe, B., Myambo, K., Payne, M., Tastaban, Y., Colosio, C. (1988). The attitude Toward rape Victim Scale: Psychometric data from 14 countries. *Social and Behavioural Science Documents*, 18 (Document No. 2877).